

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาของไทย ภายหลังจากได้มีการปฏิรูประบบการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นต้นมา ทำให้รูปแบบการศึกษาของไทย มีการพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมีเจตนารมณ์ให้เป็นการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อหลักการที่ถือว่า ให้ผู้เรียนนั้นมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิต โดยทุกภาคส่วนของสังคม จะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและระบบการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง (มาตรา 8) ดังนั้น การเรียนรู้ควรจะต้องจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุก รูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ตามที่ต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 1)

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม สำหรับในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 5)

ในภาวะที่เทคโนโลยีทุก ๆ ด้านก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วนี้ ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด จำเป็นต้องเตรียมตัวเพื่อรับมือและเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายอย่างยิ่ง ซึ่งการเตรียมตัวของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะในฐานะปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กร หรือแม้กระทั่งชาติ ต้องเตรียมให้พร้อมเพื่อรับมือกับภาวะปัจจุบัน และผู้ใหญ่ในฐานะสมาชิกของชุมชน หรือผู้ใหญ่ในฐานะผู้นำของชุมชน ต้องการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เพื่อการพัฒนาและเจริญเติบโต โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาให้สูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล การเตรียมการและการพัฒนาผู้ใหญ่ดังกล่าว จึงต้องตกเป็นภาระของนักศึกษานอกระบบ คำว่า "การศึกษานอกระบบ" ในที่นี้ใช้ในความหมายเดียวกันกับ "การศึกษาต่อเนื่อง" และ "การศึกษาผู้ใหญ่" แม้ว่าคำทั้งสองคำจะสามารถจำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างกันได้ แต่ในที่นี้ต้องการให้ความหมายว่า "การศึกษานอกระบบ" หมายรวมครอบคลุมไปถึง "การศึกษาต่อเนื่อง" และ "การศึกษาผู้ใหญ่" เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ และสามารถให้หมายความครอบคลุม

ได้กว้างขวางทั้งสามคำ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ในปัจจุบันมีวิวัฒนาการมาจากการศึกษาผู้ใหญ่ในอดีต ที่มุ่งให้ประชากรอ่านออก เขียนได้ ทำเลขเป็น สามารถรู้หนังสืออย่างน้อยในระดับประถมศึกษาหรือการศึกษามัธยมต้น มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและปรัชญาของการศึกษานอกโรงเรียนเป็นระยะๆ เน้นเรื่องการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน โดยได้เริ่มแนวคิดเรื่องการศึกษาเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (สำนักงานเขตการศึกษา 6, 2543, หน้า 55)

แหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งหรือที่รวมซึ่งอาจเป็นสภาพ/สถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และกิจกรรม ที่มีรูปแบบที่แตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอน ครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลายืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการจัดผลการเรียนลักษณะเฉพาะ สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นเรียนหรือในห้องเรียน แหล่งเรียนรู้สามารถที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มีบทบาทที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (process of learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (learning by doing) เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าวิจัยและฝึกอบรม เป็นองค์กรเปิด ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่ สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง ประหยัดและสะดวก มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน มีสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ การจัดแหล่งเรียนรู้สามารถพัฒนาการเรียนรู้และการศึกษา โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในประสบการณ์เรื่องการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน 3) ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การศึกษา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ภูมิปัญญา 4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และ 5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งจากการดำเนินงานการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่ผ่านมา พบว่า ประสบปัญหาในด้านต่างๆ ได้แก่ ในด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ยังขาดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มีการปฏิบัติน้อย การใช้แหล่งเรียนรู้ของชุมชนและด้านการ

กำกับติดตามประเมินผล ส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย (สำนักงานเขตการศึกษา 6, 2543, หน้า 55-56)

การเรียนรู้ภายใต้รูปแบบของสังคมในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง ทำให้ผู้คนต่างขาดจิตสำนึกในการรักษารัฐธรรมนูญ ดังนั้น การจัดแหล่งเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงการจัดทำสถานที่ใหม่ไม่ให้เป็นที่ที่รกร้างว่างเปล่าเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นได้ทั้งแหล่งให้ความรู้ แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และสร้างภูมิทัศน์ที่ดีให้แก่หน่วยงานและศูนย์การศึกษาอีกด้วย โดยความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในแหล่งเรียนรู้ สามารถทำให้ผู้เรียนนำมาประยุกต์และเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาของวิชาที่เรียนเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้น การเรียนการสอนในปัจจุบัน จึงไม่ยอมยึดติดเฉพาะแต่ในตำราและภายในห้องเรียนสี่เหลี่ยมเท่านั้น ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้รอบ ๆ ตัว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทักษะความรู้ให้กับตนเอง โดยหน่วยงานสามารถที่จะพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษาในส่วนที่ว่างเปล่า ไม่ว่าจะเป็นในตัวอาคารเรียนหรือรอบ ๆ บริเวณศูนย์การศึกษา เพื่อจัดเป็นแหล่งเรียนรู้และจากความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้มีการบรรจุการจัดแหล่งเรียนรู้ไว้ในสถานศึกษา ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาหลาย ๆ แห่ง ได้จัดทำโครงการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาของตนเองขึ้น (กรมสามัญศึกษา, 2544 ,หน้า 47)

การศึกษา คือ เครื่องมือพัฒนาคน เมื่อ"คน"เป็นศูนย์กลางพัฒนาก็จะต้องหาคำตอบให้ได้ว่า คน จะต้องมียุทธศาสตร์หน้าที่ความรับผิดชอบอะไรบ้าง ต้องมีคุณสมบัติ คุณลักษณะ ทักษะ ความรู้ ความสามารถและเจตคติอย่างไร คน ควรจะได้รับการพัฒนาในด้านใดบ้าง และโดยวิธีการใด (อัญชลี โพธิ์ทอง, 2544, หน้า 317)

จากผลการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดนครปฐม พบว่า ในภาพรวมนั้น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวางแผน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการดำเนินงาน การปรับปรุงแก้ไข และการตรวจสอบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง (สิริยุพา ศกุนตะเสถียร,2545,บทคัดย่อ)

กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม โดยการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดนิสัยใฝ่รู้และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา ตามมาตรา 6-30 ของการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้ตามธรรมชาติ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ

เรียนรู้และบูรณาการ ความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา จะต้องส่งเสริมให้มีการจัด แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 11-12)

รากฐานสำคัญของการพัฒนา คือ การสร้างเสริมขีดความสามารถ ศักยภาพและความเข้มแข็งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เป็นพื้นฐานในสังคมไทยในอนาคต การพัฒนาคุณภาพ และศักยภาพของคน ซึ่งถือว่า เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลมากที่สุดต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ทั้งนี้ เนื่องจากคนเป็นกลไกที่สำคัญต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ซึ่งการเสริมสร้างศักยภาพของคน จะต้องประกอบด้วย การพัฒนาร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัย แข็งแรง มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ ในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง โดยกระบวนการพัฒนาคน จำเป็นต้องใช้ระบบการศึกษาและฝึกอบรม เป็นกลไกในการดำเนินงาน และจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ประกาศใช้ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ได้กำหนดให้ชาวไทยทุกคน มีหน้าที่ป้องกันประเทศและรับราชการทหาร ดังนั้น ในแต่ละปีจะมีประชาชนส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นชายในวัยแรงงาน ได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นพลทหารกองประจำการและต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลา 2 ปี กระจายอยู่ในหน่วยทหารทั้ง 3 เหล่าทัพทั่วประเทศ บุคลากรเหล่านี้ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเป็นกำลังหลักในการป้องกันประเทศ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาฝึกอบรมวิชาการทหาร ให้เป็นกำลังพลที่มีประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีลักษณะเป็นผู้นำ มีสุขภาพอนามัย แข็งแรงสมบูรณ์ และควรได้รับการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอ หลังจากปลดประจำการ เพื่อสามารถนำความรู้ไปใช้ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน หรือประกอบอาชีพตามความสนใจหรือความถนัดของแต่ละคน เป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต และในการดำเนินการคัดเลือก พลทหารกองประจำการ ของกระทรวงกลาโหมที่ผ่านมา พบว่า ผู้ผ่านการคัดเลือกส่วนหนึ่ง ระดับพื้นฐานการศึกษา ยังไม่จบในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนั้น ในระหว่างการรับราชการเป็นเวลา 2 ปี ควรได้รับโอกาสในการพัฒนา หลังจากออกจากจากราชการแล้ว ซึ่งเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 1 – 2)

ปัญหาอันเนื่องมาจาก ผู้บริหารศูนย์การศึกษาในอดีตนั้น นับเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การบริหาร การใช้ และการพัฒนาปรับปรุง แหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษาอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้บริหารศูนย์การศึกษาบางหน่วยงาน ยังให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ภายในศูนย์ การศึกษาน้อย ซึ่งแท้จริงแล้ว แหล่งเรียนรู้เป็นหัวใจของการศึกษา มีบทบาทที่สำคัญต่อการศึกษา ในระบบและการศึกษานอกระบบ ตั้งแต่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ผู้บริหารศูนย์การศึกษา เริ่มมีการตื่นตัวให้ความสนใจเกี่ยวกับ การใช้แหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า เกือบทุกศูนย์การศึกษา ที่สังกัดหน่วยงานทหารบก มีแหล่งเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากหลักสูตร ได้ระบุ

จุดมุ่งหมายไว้ชัดเจนว่า ให้ผู้เรียนได้ฝึกการเรียนรู้และค้นคว้าด้วยตนเอง ศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ส่วนมากยังใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร บางศูนย์การศึกษา อาจจะจัดไว้รวมอยู่กับห้องอื่นๆ เช่น อยู่ร่วมกับห้องพัสดุ จึงเป็นผลทำให้ผู้เรียนไม่กล้าเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษานั้นๆ แหล่งเรียนรู้ที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าไปใช้ได้เต็มที่ และมีเสรีในตลอดเวลาหรือเมื่อผู้เรียนมีเวลาว่างจากภารกิจอื่นๆ และจากการที่ผู้วิจัย ได้ประสบปัญหาด้วยตนเอง และสอบถามข้อมูลเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์กับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา พอจะสรุปได้ว่า สภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ที่ผ่านมานั้น น่าจะเป็นปัญหามาจาก คนหรือบุคลากร ที่ยังขาดความเข้าใจในความสำคัญและคุณประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ แต่ในหลักการบริหาร โดยทั่วไปประกอบด้วย ปัจจัยใน 4 ด้าน ได้แก่ คนหรือบุคลากร(man) เงินหรืองบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์(material) และการจัดการ (management) ซึ่งก็อาจจะเป็นสาเหตุและปัญหาที่ทำให้การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ซึ่งประกอบด้วย ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ ได้แก่ ห้องปฏิบัติการทางภาษา,ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ฯลฯ สวนสุขภาพและสนามกีฬา โดยใช้กระบวนการบริหารงานด้วย วงจรเดมिंग (Deming Cycle) หรือ วงจรคุณภาพ เพื่อใช้เป็นข้อมูล สารสนเทศ กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้การดำเนินงานบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการที่จะพัฒนาคนและพัฒนาการศึกษาของชาติ ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับอารยะประเทศ และพร้อมที่จะเข้าสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงาน

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับ ผู้บริหารศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ได้นำไปกำหนดนโยบายและวางแผน ในการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. เพื่อเป็นแนวทางให้ ผู้บริหารศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบกจังหวัดอื่น ๆ ที่มีใช้ศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี สามารถที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในศูนย์ศึกษานั้นๆ ได้

3. เพื่อเป็นข้อมูลประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจในหน่วยงานอื่น ๆ และหน่วยงานทหารใน สังกัดกองทัพต่างๆ เห็นถึงความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบริหารแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียนและกำลังพลของหน่วยงานทั่วไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาถึง สภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี โดยใช้กระบวนการบริหารงานด้วยวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผน (plan : P),ขั้นการดำเนินงาน (do : D),ขั้นการตรวจสอบ (check : C),ขั้นการปรับปรุงและพัฒนา (act : A) ภาเป็นกระบวนการ ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้(สุมน อมรวิวัฒน์,และคนอื่นๆ,2544,หน้า 11-12)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และพลทหารกองประจำการ ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ประจำปีการศึกษา 2550 จำนวน 1,761 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารศูนย์การศึกษา จำนวน 12 คน รองผู้บริหารศูนย์การศึกษา จำนวน 12 คน ครูผู้สอนในศูนย์การศึกษา จำนวน 59 คน เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์การศึกษา จำนวน 12 คน และพลทหารกองประจำการ ที่กำลังศึกษาใน ศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี จำนวน 1,666 คน (ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลพบุรี, 2550)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากประชากรมีจำนวนที่แน่นอน(finite population) จึงใช้สูตรยามาเน่ (Yamane,1967, pp.886-887) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ 0.05 คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์,

2546, หน้า 445) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ(stratified random sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมในทุกกลุ่ม การสุ่มตัวอย่างแต่ละชั้น จะใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ(independent variables) ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบประกอบด้วย

3.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

3.1.2 อายุ

- 1) 18-21 ปี
- 2) 22-30 ปี
- 3) 31-35 ปี
- 4) มากกว่า 35 ปี

3.1.3 วุฒิการศึกษา

- 1) การศึกษาภาคบังคับ (มัธยมศึกษาตอนต้น) และต่ำกว่า
- 2) การศึกษาขั้นพื้นฐาน (มัธยมศึกษาตอนปลาย) หรือเทียบเท่า และต่ำกว่าระดับปริญญาตรี
- 3) ระดับปริญญาตรี
- 4) สูงกว่าระดับปริญญาตรี

3.1.4 ประสบการณ์การทำงาน

- 1) ต่ำกว่า 5 ปี
- 2) 5-10 ปี
- 3) 11-15 ปี
- 4) 16-20 ปี
- 5) มากกว่า 20 ปี

3.1.5 ตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงาน

- 1) ผู้บริหาร
- 2) รองผู้บริหาร
- 3) ครูผู้สอน
- 4) เจ้าหน้าที่
- 5) พลทหารกองประจำการ

3.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ สภาพและปัญหาการบริหาร แหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี โดยใช้กระบวนการบริหารงานด้วยวงจรเดมिंग (Deming Cycle) ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน (plan : P), ขั้นตอนการดำเนินงาน (do : D), ขั้นตอนการตรวจสอบ (check : C), และขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนา (act : A)

นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพ หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่จริง หรือสภาพที่เป็นจริงของการดำเนินงานนั้น ๆ และสอดคล้องกับสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนา

ปัญหา หมายถึง สภาพการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ความคิดเห็นไม่ตรงกัน มีอุปสรรค ข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน ต้องตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งและส่งผลต่อการดำเนินงานนั้น

การบริหาร หมายถึง การใช้กระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตาม จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ หมายถึง ลักษณะของกระบวนการที่ผู้บริหารนำมาใช้ บริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี

ปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ หมายถึง อุปสรรค ข้อขัดข้อง ของกระบวนการ การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี

กระบวนการบริหารงานด้วย วงจรเดมिंग หมายถึง กระบวนการบริหารคุณภาพ ของงานที่เป็นระบบครบวงจรอย่างต่อเนื่อง ตามแนวคิดของ เอ็ดเวิร์ด เดมिंग (Edward Deming) ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (plan : P) หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยละเอียดรอบคอบ กำหนดขอบเขตของปัญหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และ เป้าหมายให้ชัดเจน ถูกต้องแม่นยำ

2. การดำเนินงาน (do : D) หมายถึง การวางกำหนดการ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติตามแผน ของการบริหารแหล่งเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าต่อผู้เรียนมากที่สุด

3. การตรวจสอบ (check : C) หมายถึง การตรวจสอบ ประเมินผล การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการ ตรวจสอบ รวบรวมข้อมูล พิจารณากระบวนการทำงานเป็นขั้นตอน เพื่อรายงานและเสนอผลการ ประเมินในภาพรวม

4. การปรับปรุงและพัฒนา (act : A) หมายถึง การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและ อุปสรรคในการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพ และการจัดการสอน ของศูนย์การศึกษา ที่จะทำให้อุทยานศึกษานำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และแหล่งความรู้ทางวิทยาการต่างๆ ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ สวนสุขภาพ และสนามกีฬา

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บัญชาการศูนย์การศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา หรือ ข้าราชการทหาร สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ที่ปฏิบัติหน้าที่ ในตำแหน่ง ผู้บริหาร ศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ในปีการศึกษา 2550

รองผู้บริหาร หมายถึง ข้าราชการทหาร สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ที่ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่ง ผู้บริหารศูนย์การศึกษา เมื่อได้รับสั่งการ รวมทั้งเสนอข้อมูล ข่าวสาร ข้อเสนอแนะต่างๆ และประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในปีการศึกษา 2550

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอน จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลพบุรี และ ข้าราชการทหาร สังกัดหน่วยงานทหารบก ที่ปฏิบัติหน้าที่ตำแหน่ง ครูผู้สอนในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ในปีการศึกษา 2550

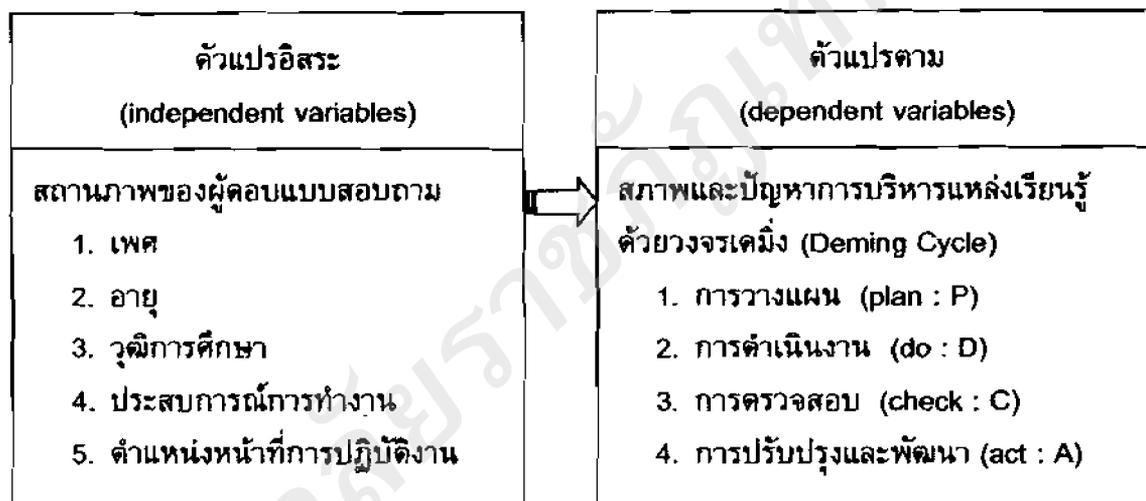
เจ้าหน้าที่ หมายถึง ข้าราชการทหารประจำการหรือลูกจ้าง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการรับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ อำนวยความสะดวก ในด้านเอกสาร และสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งดำเนินการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี ในปีการศึกษา 2550

ผู้เรียน หมายถึง พลทหารกองประจำการ หรือ ทหารกองประจำการ ที่สังกัดหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพบก ในจังหวัดลพบุรี ซึ่งผู้วิจัย จำแนกออกเป็น 12 กลุ่ม ได้แก่ 1) ศูนย์การปืนทหารบก (ศบบ.) 2) แผนก 2 กองคลังแสง (แผนก2 กคลัง.สพ. ทบ.) 3) ศูนย์การทหารปืนใหญ่ (ศป.) 4) กองพลทหารปืนใหญ่ (พล.ป.) 5) กรมทหารราบที่ 31 รักษาพระองค์ (ร.31 รอ.) 6) กองพันทหารปืนใหญ่ที่11 รักษาพระองค์ (ป.พัน.11 รอ.) 7) กองพันเสนารักษ์ที่1 กองพลที่1 รักษาพระองค์ (พัน.สร.1 พล.1 รอ.) 8) กองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ 3 (ปคอ.พัน.3) 9) มณฑลทหารบกที่ 13 (มทบ.13) 10) หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ (นสศ.) 11) กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 31 รักษาพระองค์ (ป.พัน.31 รอ.) 12) ศูนย์อำนวยการสร้างอาวุธ ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร (ศอว.ศอพท.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี โดยยึดกรอบแนวคิด กระบวนการบริหารงาน ด้วยวงจรมิง (Deming Cycle) ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผน (plan : P), ขั้นการดำเนินงาน (do : D),ขั้นการตรวจสอบ (check : C),และขั้น

การปรับปรุงและพัฒนา (act : A) (สุมน อมรวิวัฒน์, และคนอื่น ๆ, 2544, หน้า 11-12) ดังแสดงในภาพ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

สภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษา สังกัดหน่วยงานทหารบก จังหวัดลพบุรี แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงาน